

I. Introducció

1. Objectiu de la tesi

1.1. Propòsit

Aquesta tesi té per objectiu descriure els *substantius d'acció i efecte* (SAE) de la llengua catalana. Aquests substantius són els que Fabra (1956: 125) defineix com “els que designen l'acció expressada pel verb i el resultat o efecte d'aquesta acció”.

El treball és descriptiu: es fa un estudi dels substantius d'acció i efecte des del punt de vista morfològic i, per això, també es dóna compte dels recursos que permeten obtenir aquest tipus de substantius. En aquest sentit, hem procurat establir i formular les regles gramaticals (o les tendències) i les restriccions que operen en l'obtenció d'aquestes peces lèxiques (per exemple, a quines bases s'adjunta un determinat sufix, si un sufix s'utilitza sobretot en un context semàntic concret, si hi ha algun element que fa obligatori o impedeix l'adjunció d'un determinat sufix, si un recurs se sol manifestar més en una conjugació verbal que en una altra, etc.).

S'ha de tenir en compte que hi ha molts recursos per a obtenir els substantius d'acció i efecte en català, amb un grau d'aplicació heterogeni i, a més, sense que se'n pugui determinar gaire —almenys aparentment— la predictibilitat:

“La formació de noms a partir de bases verbals és especialment variada en la llengua catalana, no només pel que fa als tipus de recursos que es poden emprar per nominalitzar una forma verbal, sinó també per la varietat semàntica que se n'obté i per la multiplicitat de formes de sufix que es posen en joc. [...] Les diverses formes de sufix no tenen totes les mateixes probabilitats, sinó que, d'una banda, n'hi ha de més productives que d'altres i, d'altra banda, hi ha formes que són reclamades específicament per unes determinades condicions.” (CABRÉ I CASTELLVÍ 1994, vol. II: 46-49)¹

“Les regles lèxiques, fins i tot les que expressen generalitzacions de gran abast, exigeixen molt sovint, per no dir gairebé sempre, la presència de marques específiques en les entrades pròpies dels lexemes afectats. En català, per exemple, la regla que converteix certs verbs d'acció en substantius pot donar com a resultat un nom del tipus «-ment» o un nom del tipus «-ció», sense que es pugui determinar d'una manera clara en quins casos s'obindrà com a resultat un nom del tipus «-ment» i en quins casos s'obindrà un nom del tipus «-ció» —cf. *estovar* → *estovament*, **estovació*; *estimar* → *estimació*, **estimament*—; i, encara, en quins casos no es poden obtenir resultats acceptables en cap

¹ Aquest mateix passatge es troba a Cabré i Castellví (2002: 749), amb alguna lleu modificació negligible.

de les dues possibilitats —cantar → *cantament, *cantació. Això implica que la regla en qüestió ha d'anar acompanyada de marques específiques en les entrades lèxiques dels verbs, que explicitin [...] quins verbs d'acció admeten l'aplicació de la regla i quins no l'admeten i, encara entre els primers, quins admeten el sufix «-ment» i quins admeten el sufix «-ció»." (VIAPLANA 2000: 227)

En aquest treball no donem compte del mode d'acció dels substantius d'acció i efecte,² ni de la sintaxi i l'herència argumental dels substantius d'acció i efecte,³ ni de les freqüències d'aparició de substantius d'acció i efecte en un text.⁴

1.2. Motivació

La motivació fonamental que ens ha dut a fer aquesta tesi cal buscar-la en la lingüística aplicada. En l'exercici de la correcció i l'assessorament lingüístic, qualsevol tècnic lingüístic pot constatar que, en les obres de consulta (manuals d'estil, gramàtiques divulgatives, etc.), no es resol de manera clara el motiu pel qual la solució adequada a la llengua estàndard ha de ser *monitoratge* i no pas *monitorització*, per exemple. Per això creiem que cal cercar les regles —si n'hi ha— que operen en la formació de substantius d'acció i efecte, de manera que es pugui justificar la tria que fan els diccionaris o les obres de consulta.

Cal tenir present que, en el treball d'estandardització del lèxic, els problemes que pot haver-hi des del punt de vista normatiu són bàsicament de dos tipus: l'admissió d'un mot concret i la regulació d'un recurs per a crear mots nous. En el primer cas, es tracta d'admetre o de refusar una determinada paraula —generalment manllevada d'una altra llengua—, com ara *barco*, *impasse*, *loft*, *ski* o *spaghetti*. La solució és relativament senzilla (basta admetre-la o no) i la decisió que finalment es prengui no sol tenir una repercussió important en el sistema, ja que es tracta d'una unitat particular.

El segon cas és més complex. Per posar un exemple, davant substantius dubtosos com *rentat* (*Farem un rentat al cotxe*) o *revelat* (*Fem revelats de fotografies*), cal determinar si ens trobem davant una terminació vàlida per a formar substantius d'acció i efecte en català. I si s'admetessin *el rentat* i *el revelat*, en principi s'haurien de poder admetre també *el premsat*, *l'inflat* i *el buidat*. Aquest segon tipus de problema és de caràcter gramatical (en el sentit que afecta el funcionament intern d'una llengua).

Per a resoldre els dubtes sobre el lèxic, els tècnics lingüístics (correctors,

² Rigler (1988: 16) estableix quatre tipus de substantius d'acció i efecte per a l'anglès segons la seva semàntica (que, de fet, deriven dels quatre tipus de verbs respectius): (1) existencials (*existential*; en són exemples *achievement* i *creation*), (2) de canvi de possessió (*change of possession*; en són exemples *introduction* i *donation*); (3) de canvi d'estat (*change of state*; en són exemples *development* i *divison*), i (4) de (re)descripció (*(re)description*; en són exemples *analysis*, *description* i *evaluation*). Aquests quatre grups tenen una estructura argumental diferent. Qui ha estudiat el mode d'acció dels substantius d'acció i efecte en català són Badia & Vidal (1990).

³ Per al català ho ha estudiat Gràcia (1995; 1982: 22-26). Una aportació per a l'anglès és la de Rigler (1988: 16-22). Per a l'espanyol hi ha Martínez Celdrán (1970: 79-83) i Bordelois (1996: 162).

⁴ S'accepta generalment que, en la conversa espontània, predominen els verbs, mentre que un discurs tècnic o científic incorpora amb més freqüència els substantius d'acció i efecte (per exemple, qualsevol persona normalment diu *Ahir va ploure* i és més difícil que digui espontàniament *Ahir hi va haver pluja*). Castellà (2002) aporta dades empíriques que corroboren aquesta distribució per tipus de discursos.

assessors, professors de català, terminòlegs, traductors, etc.) i els que tenen la llengua com a eina de treball (periodistes, mestres, professors universitaris, editors, administratius, agents d'assegurances, advocats, etc.) recorren a diverses eines de consulta: gramàtiques, llibres d'estil, verificadors ortogràfics informàtics, conjugadors verbals, etc. Pel que fa al lèxic, recorren als diccionaris (generals, de sinònims, bilingües, etc.) i als vocabularis terminològics especialitzats.

Ara bé, un diccionari no pot contenir-ho tot,⁵ i generalment només permet resoldre el dubtes del primer tipus. Al seu torn, els vocabularis terminològics d'algunes disciplines tenen un alt grau d'obsolescència (llevat que es publiquin en línia i que s'actualitzin periòdicament, com és el cas del *Cercaterm* del Termcat). Per això, s'assumeix que una paraula és correcta si, tot i no figurar en un diccionari, és un derivat predictable. És el cas dels diminutius (*petitet*, *grandet*) o dels adverbis en *-ment* (*perillosament*, *ràpidament*).

És evident, doncs, que no es pot dependre exclusivament dels diccionaris, i més si cada dia sorgeixen nous mots (un fenomen avui dia ben viu en la nostra societat, a causa de les innovacions tecnològiques i socials). Per tant, considerem que cal donar relleu a la intuïció lingüística —ben cultivada, és clar— com a eina complementària per a validar o refusar construccions o —és el nostre cas— mots que, per una raó o altra, no queden del tot ben resoltes en les obres de consulta. Es pot dir, doncs, que no n'hi ha prou a tenir una llista tancada de mots (un diccionari), sinó que, a més, cal conèixer quins recursos de creació neològica són acceptables.

Aquesta preocupació nostra ja l'han manifestada altres autors:

“En terminologia les regles que regeixen la formació de les unitats especialitzades no són pas diferents de les que descriuen el lèxic general [...]. La utilitat que té per als terminòlegs de conèixer les regles de formació del lèxic és ben evident. Les propostes de denominació que han de fer els terminòlegs i els especialistes per denominar els conceptes nous requereixen un bon coneixement de tots els recursos que la llengua ofereix a fi de poder seleccionar els més viables per cobrir una determinada parcel·la de denominació; i això tant si es tracta de la primera denominació d'un concepte original com si es tracta de la proposta d'una denominació de recanvi per substituir una forma considerada poc adequada. [Nota a peu de pàgina:] Els terminòlegs han de conèixer en profunditat tots els recursos que el sistema d'una llengua els ofereix per arribar a fer propostes completes [...]. Aquestes noves denominacions, a més de la correcció que han de posseir, per tal com han de ser formades respectant les regles del sistema i les seves restriccions, és convenient que siguin adequades i coherents.” (CABRÉ I CASTELLVÍ 1992b: 180)

“Per a la correcta formació dels derivats caldria fer un estudi a fons dels sufixos catalans i estudiar quines regles són aplicables segons els casos presentats.” (MARQUET 1984: 55)

Lüdtke (1983) també fa avinent aquesta mateixa necessitat: considera que cal descriure la nominalització en català abans de fer actuacions com ara la implantació del

⁵ No ens referim tan sols, als derivats previsibles, sobretot aspectius (del tipus *cortineta* o *homenot*), ni als sentits figurats de caràcter metàforic, ni als localismes, ni a les variants fonetogràfiques. Ens referim a qüestions com la inclusió o no de substantius d'acció i efecte (*una clicada*), verbs derivats d'estrangerismes (*escanejar*), persones que fan una acció (*escanista* o *programador*), etc. El tractament d'aquests casos des del punt de vista lexicogràfic no és homogeni, i l'admissió o no sol dependre sovint de cada mot en particular (el seu ús, la seva implantació, etc.).

català a l'escola (l'aportació de Lüdtke es va fer quan el català tot just acabava d'entrar al sistema docent).⁶

En certa manera, es tracta de superar el debat sobre si tal o tal altre mot és correcte o possible. Creiem que no es pot discutir només sobre la validesa de *clonació* (enfront de *clonatge*), *suggerència* (enfront de *suggeriment*) o *repcionar* (enfront de *rebre* o *fer una recepció*). Aquestes qüestions s'han d'abordar des d'una perspectiva integral i global, analitzant tot el sistema de formació de substantius d'acció i efecte: l'acceptació o el rebuig d'aquestes formes s'ha de fer en funció de la seva estructura i de la relació amb el sistema lingüístic. Aquesta és la mateixa filosofia que alguns autors recomanen per a la gestió del mot *depcionar*:

“Una bona part de les consultes que fan els usuaris de diccionaris és provocada justament per la necessitat de buscar una solució als problemes, particularitats i, en algun cas, indecisions, que la mateixa normativa planteja pel que fa al lèxic. En el cas de la llengua catalana, aquesta dimensió de la lexicografia adquireix una especial importància. Dir o escriure, en l'àmbit de la llengua normativa, *misto* o *llumí*, *rotlle* o *rotllo*, *decebre* o *depcionar* equival a plantejar-se, en darrer terme, problemes que afecten els límits del lèxic normatiu.” (BOGNER [et al.] 1992: 153)

En relació amb això avui hi ha, a més, una dificultat afegida: la que es deriva de la interferència de l'espanyol i del francès. El problema d'alguns castellanismes morfològics és que són imperceptibles: es veu clarament que *barco* o *membrillo* són castellanismes, perquè la forma els delata, però és més difícil adonar-se que ho són *escanejar* o *cablejat*, perquè tenen un embolcall català. Diversos autors han alertat de l'existència de calcs morfològics d'aquesta mena:

“El català forma[nt] noms abstractes mitjançant els sufixos *esa*, *dat*, *ia*, *ança*, etc., corresponents als castellans *eza*, *dad*, *ia*, *anza*, etc., la llengua tendeix a fer correspondre un derivat en *esa* a un derivat en *eza*, un derivat en *dat* a un derivat en *dad*, etc. Així veiem recular *privadesa* davant *privança*, *saviesa* davant *sabiduria*, *solitud* davant *soledat*. Anàlogament, entre els derivats verbals, veiem *pronunciació* tendir a eliminar *pronúncia*, *duració* *durada*, *advertència* *advertiment*, i una munió de postverbals en *o* ocupar el lloc de derivats en *ment*.” (FABRA 1954-1955: *Conversa* 349)⁷

“Caldria parar un esment constant als mecanismes derivatius i a la interposició de l'espanyol en tot el sistema de sufixació. Molta feina s'ha fet en aquest camp, amb resultat feliç: hem après a dir *afaitada* i *revelatge* en comptes d'*afaitat* i *revelat*, *pol-luir* en lloc de *pol-lucionar* o *garantir* en lloc de *garantitzar*. Ara ens cal continuar descobrint i esmenant errors i prendre opció, per

⁶ Aquesta preocupació no és exclusiva de la lingüística catalana. Lázaro Carreter (1971: 379) plantejava la mateixa qüestió per a l'espanyol: “Debemos averiguar en qué circunstancias el nombre no es un derivado sufijal, sino un postverbal (*desdén*, *escucha*, *cierre*, *cese*) o se presenta en ambas formas (*enterramiento* y *entierro*); por qué y cuándo el participio ha asumido en muchas ocasiones la función nominal (*lavado*, *encerado*, *acabado*), o qué causas han inducido la adopción de cultismos o extranjerismos. Particularmente importante, desde el punto de vista semántico, parece la apelación a voces de otra familia etimológica, para realizar una nominalización que resulta imposible dentro de la familia etimológica del verbo; es lo que ocurre en los casos de *tirar-tracción*, *acallar-silenciamiento*, *cortar-ablación*, *brindar-ofrecimiento*, etc., en determinados contextos.” Semblantment, Monge (1996: 48 i 53) s'interroga sobre l'existència de variants com *ojeo* i *ojeada*; *cremación* i *quemadura*; *abertura*, *apertura* i *abridura*; etc.

⁷ En l'edició crítica de Joaquim Rafel (Edhasa, 1983: 12), *Conversa* 12 (29-11-1919). L'edició del 1954-1955 du *forma* per *formant* (principi de la citació) i *derivats* per *postverbals* (final de la citació).

exemple, per *blocar* o *boicotar*, en comptes de *bloquejar* o *boicotejar*, i anar eliminant impostures com *informe* (del mateix grup que *desfile* o *embrague*) o *comandament*, horrible traducció de l'espanyol *mando* (aplicat als qui manen a l'exèrcit i a un petit instrument per canviar els canals del televisor)." (BIBILONI 1987: 14-15)

"El castellà *enfoque* ha fet que molts diguin *enfoc*, en lloc d'*enfocament*. *Financiación* és el responsable del fet que molts diguin *finançació* (o àdhuc *financiació*) en lloc de *finançament*. *Desgravación* és el responsable del català *desgravació*, quan fóra preferible *desgravament*." (MARQUET 1977: 259-260)

"Els sufixos han adquirit una capacitat de formació de noms a partir de verbs ja formats, i en aquests casos la formació de substantius, completament al marge del llatí, ha tingut lloc independentment en cada llengua. [...] És més: no tots els sufixos han pres la mateixa vitalitat quant a la seva capacitat [...] ni tampoc aquesta vitalitat ha d'ésser exactament la mateixa, per al sufix donat, en totes les llengües." (MARQUET 1979: 37)⁸

"Caldria veure si és acceptada la forma *gravació*, existint ja *gravat* al diccionari (pensem que el francès diu *gravure*, és a dir, *gravat*). A més, per què *gravació* i no *gravament* o *gravatge*? Per la sola raó que el castellà fa *grabación*? En francès no existeix tampoc *gravation*. Ara ens vénen a la memòria aquelles formes que, a vegades emprades, com *enfoc*, *arranc*, adoptades així per la sola raó que el castellà diu *enfoque* o *arranque*. O tantes d'altres com *aclaració*, *suggerència*, *finançació*, etc., calcades del castellà." (MARQUET 1983: 20)

"Podríem esmentar el cas dels mots com ara *registre* i *enregistrament* (o *registrament*), o bé *procés* o *processament*, usuals en electrònica i informàtica, i que sovint són emprats indistintament i que caldria diferenciar. Cal fer *enregistraments* i *processament* (de dades) en lloc de *registre* i *procés*. [...] A la dèria del calc devem mots com ara *tissatge*, *ordissatge*, *aterrissatge* [...] (gal·licismes evidents i rebutjables)." (MARQUET 1984: 54-55)

"Com quan diuen *relleu* traduint el castellà *relevo*; car pel que es veu, no saben que del *relevo* en català se'n diu *rellevament*, i que el català *relleu* no és altra cosa que el *relieve* castellà." (MIRACLE 1994: 11-16)

En aquest treball, doncs, també farem veure —quan sigui oportú— les diferències del català (pel que fa als substantius d'acció i efecte) respecte a les llengües veïnes i superposades, especialment amb l'objectiu de contribuir a detectar els casos d'interferència morfològica. Cal tenir present que la codificació gramatical catalana iniciada per Pompeu Fabra es basa en dos punts de referència de caràcter ideològic —de fet, recolzen l'un sobre l'altre—: d'una banda, la construcció d'una llengua literària (és a dir, estàndard, apta per a àmbits d'ús alts); i, de l'altra, la construcció d'una llengua nacional (que cohesioni i identifiqui els catalans, i que es particularitzi en relació amb les altres llengües nacionals). Per a acomplir aquesta tasca calia codificar el català (establir-ne l'ortografia i la gramàtica), depurar-lo (llevar-ne els castellanismes innecessaris) i, sobretot, dotar-lo d'autonomia funcional. La tasca de depuració i d'autonomització funcional implicava llevar a la llengua

⁸ Prèviament, Marquet ha comentat que la correspondència de sufixos entre llengües (cat. *formació*, esp. *formación*, fr. *formation*, etc.) s'explica perquè molts vénen directament del llatí. Per això contraposa les formes comunes de les llengües romàniques amb les que es generen dins cada llengua independentment, qüestió que plantegem al final d'aquesta tesi [veg. cap. *Conclusions*].

la dependència respecte de les seves veïnes, el francès i l'espanyol, per tal d'evitar que siguin *llengües lexificadores* del català —per usar l'expressió de Montoya (2000: 20)—, és a dir, que siguin les que donen la pauta al català en els neologismes.

Aquest concepte d'*autonomia* implica que el treball de planificació lingüística ha d'orientar-se a fer que el català sigui morfològicament distint i autònom de les altres llengües que l'envolten i que l'interferien o l'interfereixen. Un cop d'ull a les llengües romàniques veïnes —amb les quals el català comparteix molts recursos morfològics— ens revela que, efectivament, en el camp dels substantius d'acció i efecte, tot i compartir recursos, cada llengua té la seva pròpia manera de funcionar i els aplica de manera diferent:

[1]	CATALÀ	ESPANYOL	FRANCÈS	ITALIÀ	PORTUGUÈS
	<i>procediment</i>	<i>procedimiento</i>	<i>procéde</i> <i>procédure</i>	<i>procedura</i>	<i>procedimento</i>
	<i>restauració</i>	<i>restauración</i>	<i>restauration</i>	<i>restauro</i> ⁹	<i>restauração</i>
	<i>restaurament</i>			<i>restaurazione</i>	
	<i>verificació</i>	<i>verificación</i>	<i>vérification</i>	<i>verifica</i>	<i>verificação</i>
	<i>passada</i>	<i>pase</i>	<i>passage</i>	<i>passagio</i>	<i>passagem</i>
	<i>bronzejament</i>	<i>bronceado</i> <i>bronceamiento</i>	<i>bronzage</i>	<i>bronzatura</i>	<i>bronzagem</i> <i>bronzamento</i>
	<i>rodament</i>	<i>rodadura</i> ¹⁰			
	<i>rodatge</i>	<i>rodaje</i>			
	<i>enregistrament</i>	<i>registro</i>	<i>enregistrement</i>		
	<i>finançament</i>	<i>financiación</i>	<i>financement</i>	<i>finanziamento</i>	<i>financiamento</i>
	<i>coneixement</i>	<i>conocimiento</i>	<i>connaissance</i>		
	<i>coneixença</i>				
	<i>forniment</i> ¹¹		<i>forniture</i>		
	<i>gravament</i>	<i>gravación</i>	<i>gravure</i>		<i>gravação</i>
	<i>gravació</i>				
	<i>suggeriment</i>	<i>sugerencia</i>	<i>suggestion</i>		<i>sugestão</i>
	<i>suggerió</i> ¹²	<i>sugestión</i>			
	<i>ensenyament</i>	<i>enseñanza</i>	<i>enseignement</i>	<i>insegnamento</i>	<i>ensinamento</i>
	<i>ensenyança</i>				
	<i>alliberament</i>	<i>liberación</i>	<i>libération</i>	<i>liberazione</i>	<i>liber(t)ação</i>
	<i>consigna</i>	<i>consigna</i>	<i>consigne</i>	<i>consegna</i>	<i>consignação</i>
	<i>consignació</i>	<i>consignación</i>			
	<i>enfocament</i>	<i>enfoque</i>		<i>messa a fuoco</i>	<i>focagem</i>
	<i>durada</i>	<i>duración</i>	<i>durée</i>		<i>duração</i>
	<i>duració</i> ¹³				
	<i>enllustrada</i>	<i>lustrado</i>	<i>lustrage</i>	<i>lustratura</i>	<i>lustragem</i>
	<i>enllustrament</i>				

⁹ El DCIt indica que *restaurazione* és la forma general, però que en el món de l'art s'usa *restauro*. Tarragó [et al.] (1998), una aportació al llenguatge arquitectònic, dona només la forma *restauro*.

¹⁰ Segons la COMISSIÓ LEXICOGRÀFICA (1996), al sintagma *coixinets de rodament*.

¹¹ El DLC3 entra *fornitura* i remet a *forniment*; indica, però, que *fornitura* és un gal·licisme.

¹² El mot *suggerència* no apareix en cap diccionari general català, però és freqüent sentir-lo.

¹³ El DIEC1 va admetre *duració*, forma corrent al País Valencià.

Més enllà d'establir diferències i semblances entre llengües romàniques, ens interessa fer notar que no és estrany que el català estigui influït per una llengua veïna (de fet, és el que passa en força casos). La fluctuació de formes (dins d'una llengua i entre llengües) genera problemes des del punt de vista terminològic, com ho mostren Fontova & Montes (1996: 46) quan expliciten els problemes en la resolució d'aquesta mena de dubtes al Termcat.

En definitiva, la qüestió és si el català pot mantenir el seu sistema propi de nominalització sense que hagi de recórrer al manlleu morfològic i, per tant, si pot continuar sent autònom. Aquest aspecte va ser tingut en consideració per Fabra (LAMUELA & MURGADES 1984: 96; SOLÀ 1987b: 42-44) en tots els camps: sintaxi, ortografia, etc. També la fixació del lèxic ha de beneficiar-se, doncs, d'aquest plantejament, i més avui dia que els procediments de generació de lèxic estan sotmesos més que mai a la interferència d'altres llengües. És el que Lüdtke (1983) en diu *originalitat*.

En resum, es pot dir que aquesta tesi sorgeix de la necessitat d'establir pautes en la formació de substantius d'acció i efecte amb vista a l'elaboració d'una llengua autònoma respecte de les veïnes, i de la conveniència que aquestes pautes siguin d'utilitat per a terminòlegs, assessors lingüístics, professors de català, editors, traductors, etc.

2. Aportacions prèvies

Com acabem de dir, el sistema general bàsic de la formació de mots en català va ser establert per Fabra (1912; 1956). Seguint molt de prop aquestes obres, Badia (1962) en va fer una nova exposició sistemàtica amb algunes aportacions de detall.¹⁴

En un marc teòric més modern, les contribucions sistemàtiques més importants dedicades a la morfologia lèxica i a la descripció general de la formació de mots en català són el llibre de Mascaró (1986), el de Cabré i Castellví & Rigau (1986) i el de Cabré i Castellví (1994). El primer se centra en la descripció de l'estructura dels mots catalans, i no pren en consideració el concepte de *regla lèxica* de formació de mots. El segon i el tercer ofereixen, en canvi, una proposta descriptiva de les diferents regles. Una síntesi basada fonamentalment en aquestes obres, també amb noves aportacions de detall, apareix als capítols corresponents de la GCC (SOLÀ 2002). El recent manual de Pérez Saldanya [*et al.*] (2004), en canvi, és de caràcter elemental i segueix bàsicament Mascaró (1986). S'ha de fer esment també de l'aportació de Viaplana (2000), una obra centrada en la formulació de la teoria morfològica i la metodologia de l'estudi morfològic (tot i que no tracta en profunditat la morfologia lèxica, ja que Viaplana s'interessa sobretot per la morfofonologia i la morfologia flexiva). Hi ha, també, les aportacions d'autores com Fullana (1996), Gràcia (1995) o Picallo (1991); aquestes autores, però, estudien l'obtenció dels substantius d'acció i efecte des d'una òptica sintactista.

Pel que fa a la descripció de sufixos concrets o d'aspectes parcials de la formació de mots amb un enfocament fonamentalment sincrònic, tenim aportacions diverses: Lloret (1996), Grossman (1998), Cabré i Castellví (1986; 1992a), Martines

¹⁴ Tot i que, pel que fa a la derivació, l'espai que hi dedica Badia i Margarit (1962) és notable, en una gramàtica posterior (BADIA I MARGARIT 1994) aquest autor no tracta la formació de mots.

(1997), Rull (1999a; 2001; 2002), Moran (1995), Observatori de Neologia (2004), Bernal (1997; 2000), Casanova (1984), Vañó-Cerdà (2005), Ribes i Marí (2005), Baia [et al.] (1991), Badia i Margarit (1991). De tots aquests, només els tres darreres analitzen un aspecte dels substantius d'acció i efecte (Grossman analitza diversos nominals, però no pas els substantius d'acció i efecte).

Les obres esmentades se centren en la descripció del funcionament gramatical de la formació de mots, però rarament tracten la qüestió de la productivitat, és a dir, en la capacitat de produir nous mots de tal o tal altre recurs neològic (només Cabré i Castellví (2002) introdueix algun apunt sobre aquesta qüestió). Per això han anat sorgint altres estudis relatius a la productivitat de les regles de formació de mots, camp tractat —com una línia de recerca— a l'Institut Universitari de Lingüística Aplicada de la Universitat Pompeu Fabra (Barcelona). En aquest camp, una de les aportacions més completes és la de Vallès (2004). Aquesta autora analitza la productivitat de la prefixació forta, i dedica part de l'estudi a definir un mètode empíric de quantificació. En aquesta àrea hi ha altres obres, com el llibre de l'Observatori de Neologia (2004), de caràcter divulgatiu.

Des del punt de vista diacrònic, les obres que contenen exposicions generals de la formació de mots en català són la gramàtica històrica de Moll (1952) i la de Duarte & Alsina (1986). En aquesta mateixa línia de l'anàlisi diacrònica, també comptem amb estudis de sufixos concrets, com Gulsoy (1993) i Casanova (1992).

En l'àmbit de la prescripció lingüística i del treball pràctic de creació de neologia no hi ha cap obra sistemàtica general, tret de la recent de Rull (2004) i potser Cabré i Castellví (1992b). Tenim en aquest àmbit, però, tot un seguit de treballs i orientacions parcials, fetes per autors com Marquet (1977; 1979; 1983; 1984; 1985; 1993a), Riera (1992; 1997) i Mestres [et al.] (1995, apartat de lèxic). Els dos primers autors, especialitzats en llenguatge tècnic i científic, han tingut cura especial de detectar casos conflictius de substantius d'acció i efecte i han formulat algunes orientacions amb voluntat prescriptiva. Les seves orientacions són relatives tant a la preferència per un o altre mot com a la formulació de criteris generals per a la formació de mots. Tots aquests textos s'adrecen bàsicament a donar instruccions i consells per a la correcta formació de mots en català, i rarament tenen caràcter descriptiu. Amb tot, atès que la nostra tesi també pretén establir pautes pràctiques per als terminòlegs i assessors lingüístics, tindrem en compte les aportacions d'aquests autors. S'han d'esmentar, finalment, obres gramaticals diverses, que tenen apartats de formació de mots, si bé molt generals. En són exemples Jané (1986) i Ruaix (1998); la gramàtica de Moll (1968) va en aquesta línia però és un xic més completa que la de Fabra (1956) pel que fa a la descripció dels usos propis de les Illes, inclosos el sufixos.